

Roginer Oszkár

VÁZALEGENDÁK

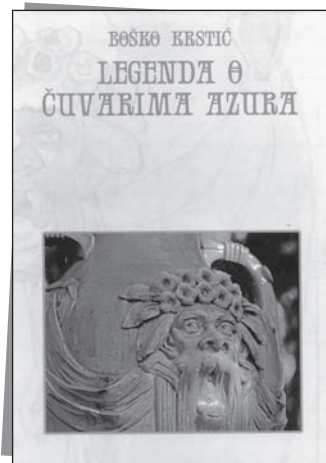
*Legends of Vases*Boško Krstić: *Legenda o čuvarima azura*. Szabadka, 2011 (samizdat)

„Jedan od prvih utisaka koji vas osvoji u Pečuju je njegova mediteranska atmosfera. Kako kome, meni ovako.

U Pečuju sam ostao bez mora.

Stvari su krenule naopako, ali je malo ko verovao da će sve biti tako gadno.”¹

A mottóul választott három mondatban mutatkozik meg talán legjobban az a módszeresség, hogy miként lehet egy vázákról szóló könyvben, a jelen perspektívájából több évtizednyi múltból beszélni; több földrajzi egységet közrefogni úgy, hogy az elbeszélő közben egyikben sincs otthon, mégis mindegyikben talál valami személyes fogódzót; mindközben megütni egy esszéisztikus hangot úgy, hogy az megtartsa a szubjektív és objektív által létrejött egyensúlyt. Boško Krstić 2011-ben kiadott könyve egy monografikus esszé vázából kiinduló, novella- és versbetétekkel, személyes emlékekkel, adatolt levélbejegyzésekkel és egy Palics–Pécs–Bécs-történelem foslányaival tetűzdelt szövegegyüttes. Keveréke mindazon szövegeknek, amelyek egy író tollából fakadhatnak. A kötet technikai adatairól csak annyit, hogy 500-as példányszámban jelent meg, 96 oldalon. Magánkiadványról van szó, amelynek recenzense Tolnai Ottó.

¹ Az első benyomások egyike az Pécsről, hogy mediterrán atmoszférájú. Kinek hogy, nekem így. Pécssett maradtam tenger nélkül. A dolgok rosszabbra fordultak, de csak kevesen gondolták úgy, hogy ilyen csúnya lesz (37).

A kiadvány rendkívül gazdag illusztratív anyagát fényképek, fényképreprodukciók, korabeli tervrajzok másolatai teszik ki. A képek alatt rendre feltünteti a képeken szereplő tárgy adatait, a képeken szereplő emberek teljes nevét, az épület- vagy a városrészlet, esetleg a térség pontos koordinátáit. A fényképek ugyanakkor csak függelékként szolgálnak, illusztrálják a kutatómunka folyamatát. A szerző a szövegben jegyzi, hogyan jutott birtokába a kép, miért is közli, milyen esemény köthető hozzá, milyen utat járt be. A fotó kilép önnön keretéből, és bár képileg csak járulékosan kötődik a szövegtesthez, magában a szövegben kitágul és narratív, ideológiai, de mindenekfelett szubjektív töltetet érdemel ki.

Boško Krstić laza kronológiai rendet érvényesít. A szöveg egy több évig tartó kutatómunka történetét, illetve eredményének ismertetését öleli fel. A tudományos munkáktól gyökeresen eltérő írásmód viszont (annak ellenére, hogy a szövegből, aki akarja, kihámozhatja a száraz adatokat) hosszú mellékvágányokon távolodik el az időbeli linearitásról, és a szövegtestbe bonyolult ok-okozati kapcsolódásokkal életutakat, gyár- és várostörténetet sző. Játszi könnyedséggel tud évtizednyi, sőt évszázadnyi távokat szökellni csak azért, hogy egy motívumot, egy szobrot, egy kulturális ismérvet világosabbá tegyen. Hatalmas távokat tesz így meg a századfordulás Palicstól, az egyre népszerűbbé váló Palicsfürdőtől az ezredfordulás Pécsig, ahol Európa Kulturális Fővárosának jegyében újítják a Zsolnay-negyedet; a szabadkai villamos beszüntetésétől a napjainkig üzemelő bécsi villamosig, vagy egy pécsi presszótól az Adriáig.

A könyvnek van egy kevésbé reprezentatív, ám kutatáselméletileg tanulságos mellékszála. Boško Krstić nemcsak arról ír, amit kutat, és nemcsak eredményeket vagy részeredményeket ismertet, hanem a kutatás folyamatát is. Kelő részletességgel ecseteli, hogy mit, hogyan jegyzetel, kitől kap levelet, kivel találkozik, mikor és hol, kivel beszél, illetve kivel nem, hiszen egy kutatás sokszor azokon a kulcsfontosságú embereken múlik, akikkel nem sikerül szót váltanunk. Boško Krstić könyvében külön jelentőséget nyer az emberi kapcsolatok fontossága, illetve az, hogy egyetlen adat, egyetlen rajz, egyetlen szám milyen utakon, milyen emberek tolmácsolásával és segítségével jutott el hozzá – pontosabban hozzánk, olvasókhöz. A szövegbe ezzel a metanarratívával észrevétlenül becsempész egyfajta detektívdramaturgiát is. Utakat jegyez le, eseteket, látványokat, néma monológokat oszt meg velünk – bizonyos módon titkokat is, olyan titkokat, amelyek mezsgyekövekként működnek. Ezek sokszor a tudomány határát jelzik, ahol egyik oldalon a méretekről, évszámokról, gyártási jellegzetességekről adatolt tényeket láthatunk, míg a túloldalon már a Gorgó-szemekről, a Palicsi-tóról, a Zsolnay-porcelánról esszéisztikusan megírt művészet kezdődik.

Egy kutatást többféleképpen be lehet mutatni: olvashatunk a kutatás menetéről is, vagy sem, tartalmazhat illusztratív anyagot, de megjelenhet anélkül is. Ez a

kötet, megannyi elágazásával, melléktörténetével, földrajzi és időbeli széttagoltságával mégis kerek egészet alkot. A mozaik összeállt, és ez annak a jele, hogy egy gyakorlott íróval állunk szemben, hiszen könnyedén beleveszhetett volna a részletekbe, eltévelyedhetett volna azokban a történetekben, amelyeknek pusztán mellékszerepeket szánt, és akkor az egész könyv feloldódott volna az útvesztők azon eszmei sokszínűségében, amelyben létre hivatott jönni. A kék (vagy azúr) vázák (vagy amforák) történetét (vagy legendáját) nem írhatta volna meg bárki, ehhez csak egy külön elbeszélőtehetséggel, a részletekre éberrel figyelő, sajátos írói vénával megáldott egyéniség vállalkozhatott. A könyvet ennek köszönhetően nemcsak művelődéstörténészek, építészek és szakmabeliek olvashatják, hanem a tágabb érdeklődésű, művelődésre fogékony olvasóközönség is.